

Alicja Koźmińska

Dziedzictwo kulturowe regionu w przestrzeni Biblioteki Pedagogicznej w Tarnowie Filii w Brzesku

Jako instytucja nieposiadająca własnych zabytków czy kolekcji artefaktów, porusza się głównie w obrębie niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

Zostało ono zdefiniowane w 2003 roku w Konwencji UNESCO. Ujęto je tam następująco:

„Niematerialne dziedzictwo kulturowe oznacza praktyki, wyobrażenia, przekazy, wiedzę i umiejętności – jak również związane z nimi instrumenty, przedmioty, artefakty i przestrzeń kulturową – które wspólnoty, grupy i, w niektórych przypadkach, jednostki uznają za część własnego dziedzictwa kulturowego. To niematerialne dziedzictwo kulturowe, przekazywane z pokolenia na pokolenie, jest stale odtwarzane przez wspólnoty i grupy w relacji z ich otoczeniem (...)”.

Biblioteki mają ogromny potencjał, żeby pracować na rzecz dziedzictwa kulturowego. Mówiąc o potencjale bibliotek mamy na myśli zarówno:

- posiadane zbiory,
- kompetencje animacyjne,
- przestrzeń zapraszającą do spotkania.

Biblioteka Pedagogiczna w Tarnowie Filia w Brzesku realizuje konwencję UNESCO poprzez:

- gromadzenie literatury,
- działalność informacyjną,
- pedagogikę dziedzictwa.

Literatura dotycząca dziedzictwa kulturowego gromadzona jest w 3 obszarach:

1. Literatura naukowa i popularnonaukowa poświęcona geografii i historii regionu, edukacji regionalnej, zabytkom i znaczącym dla regionu postaciom. Liczy ona nieco ponad 100 pozycji. Większość z nich to opracowania wydane po roku 2000, co świadczy o wzroście zainteresowania zagadnieniami związanymi z regionem.
2. W dziedzinie literatury pięknej w naszym regionie ukazuje się sporo publikacji. Kilkadziesiąt tomików poezji, nagradzane i dostrzegane w skali ogólnopolskiej powieści i bardzo wiele wydarzeń, które ten potencjał odkrywają, utrwalają i promują. Tworzy się zasób, który ma szansę zostać przekazany następnym pokoleniom.
3. W zbiorach biblioteki pedagogicznej gromadzone jest tylko jedno pismo, Brzeski Magazyn Informacyjny. Gromadzony jest od pierwszego numeru z 1992 roku. Przez wiele lat był on bibliografowany i stanowił ważne źródło informacji historycznych.

Działalność informacyjna z zakresu dziedzictwa kulturowego regionu, to ważna część pracy bibliotekarskiej. Te prace to:

- Opracowywanie zbiorów w programie SOWA wraz z tworzeniem zasobu metadanych pozwalających na szybkie wyszukiwanie kolekcji takich jak brzeskovianna, artyści regionu, zabytki itd.;

- Systematyczne śledzenie publikacji dotyczących dziedzictwa kulturowego, ponieważ brak spójnego systemu informacji o ukazującej się literaturze przedmiotowej i podmiotowej dotyczącej regionu, więc wszystko opiera się na czujności bibliotekarzy;
- Znajomość baz bibliograficznych i repozytoriów poświęconych zagadnieniom historii, zabytków, tradycji i kultury – jednym z ważniejszych źródeł jest **Bibliografia Małopolski**, która rejestruje szeroką paletę publikacji związanych z województwem małopolskim i Małopolską jako regionem geograficzno-historycznym.

Ważna jest też **BR@MA** – uzupełniający Bibliografię Małopolski wspólny interfejs wyszukiwawczy, który umożliwia jednocześnie przeszukiwanie wszystkich baz bibliograficznych tworzonych w bibliotekach województwa małopolskiego. Obejmuje on wiele miast i powiatów w tym również Brzesko.

Niezwykle interesujące jest, powstałe z inicjatywy Ośrodka Karta – Cyfrowe Archiwum Tradycji Lokalnej, do którego od lat włącza się biblioteka publiczna w Brzesku. My przekazaliśmy tam z okazji 40-lecia powstania Niezależnego Samorządnego Związku Zawodowego Solidarność materiały dotyczące początków brzeskiej Solidarności;

- Znajomość instytucji i zawartości ich portali poświęconych dziedzictwu kulturalnemu. Najważniejszą z nich jest Narodowy Instytut Dziedzictwa – www.nid.pl, www.zabytek.pl, www.zabytkomaniak.pl;
- Znajomość aplikacji ułatwiających dostępność do dziedzictwa kulturowego osobom niepełnosprawnym: Be My Eyes, HearUs, Things I Mean, Kraków dla Niepełnosprawnych / <https://www.mobilex.pl/blog/aplikacje-mobilne-dla-niepelnosprawnych/>;
- W ramach działalności informacyjnej gromadzone są dane o podstawowych aktach prawnych dotyczących dziedzictwa:

Konstytucja RP, Konwencja UNESCO z 2003 r. poświęcona niematerialnemu dziedzictwu kulturowemu, USTAWA z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz liczne rozporządzenia...

Pedagogika dziedzictwa jako forma działalności edukacyjnej to wystawy, konferencje i spotkania. Jej celem jest budowanie relacji między rzeczywistością kulturową a człowiekiem.

Spośród wystaw edukacyjnych, zorganizowanych w Bibliotece Pedagogicznej w Tarnowie Filii w Brzesku, na szczególną uwagę zasługuje „Mowa kamieni”. To wystawa fotografii z cmentarza żydowskiego w Brzesku, autorstwa Bogusława Hajduka. W trakcie spotkań z gośćmi powracały do żywego języka słowa na wiele lat wymazane z powszechnej świadomości: ohel, macewa, cadyk, Briegel, menora. Ożywały wspomnienia osób i miejsc istotnych dla kultury żydowskiej w przedwojennym Brzesku.

W wyniku tego doświadczenia została zorganizowana konferencja podsumowująca projekt, realizowany przez panią Bernadetę Styczeń w brzeskim LO, zatytułowany „Szkoła Dialogu”. Konferencja „Mosty zamiast murów” była ważnym wydarzeniem, w czasie którego młodzi ludzie opowiadali, jak zmienili ich wewnętrznie udział w tym przedsięwzięciu.

Z wystaw na szczególną uwagę zasługują wystawy malarstwa Janusza Mytkowicza. Te najważniejsze zrealizowane w bibliotecznej Galerii przy Piastowskiej to: „Ikony”, „Reminiscencje”, „Migot”, „Granice”, „Z leśnych galerii”.

Jego dorobek artystyczny jest ogromny i stanowi jedną z najcenniejszych części dziedzictwa kulturowego naszego regionu. Mamy szansę pozostawić go następnym pokoleniom, jednak konieczne jest utrwalanie, ochrona, promocja i katalogowanie tej kolekcji.

Swoistym fenomenem kulturowym jest stworzona przez niego w okocimskim lesie – Leśna Galeria. Nie możemy jednak zapomnieć, że ta forma prezentacji narażona jest na działanie czynników pogodowych i kradzieże.

„Ogrody igłą malowane”

Wystawa z kręgu sztuki ludowej, prezentująca pasję i talent brzeszczanki, pani Marii Budzyn. Pani Maria od wielu lat uprawia haft krzyżkowy, tworząc różnorodne kompozycje kwiatowe, ogrodowe, martwe natury. Wszystko pięknie oprawione, pieczołowicie przechowywane przez rodzinę i przyjaciół. Tradycje hafciarskie warte są promowania i zachęty do ich kontynuacji.

W trosce o teksty literackie tworzone przez lokalnych twórców, biblioteka inicjuje wiele działań, aby je odkrywać, utrzymywać i promować. Uczestnictwo w spotkaniach, rozmowy o literaturze budują wrażliwość na dobra kultury, kształtują postawy szacunku wobec innego, wzmacniają więzi i budują tożsamość.

Można tu wymienić kilka takich wydarzeń:

„Kuznia talentów” – spotkanie z Franciszkiem Podłęckim;

„Teologie światła” – spotkanie z Markiem Czają;

„Mnie jest smutno z przyzwyczajenia” – spotkanie z Pauliną Ożegalską;

„Akuszerki” – spotkanie z Sabiną Jakubowską;

„Peregrynacje” – spotkanie z Ryszardem Ostrowskim połączone z wernisażem wystawy jego malarstwa.

Obcując z wybranymi przez nas wartościami, sami stajemy się nośnikami tradycji. Od nas zależy, co prześlemy następnym pokoleniom.

Spotkania z dziedzictwem kulturowym, również w przestrzeni brzeskiej biblioteki pedagogicznej, to czas na uważność i delektowanie się duchowością w najszlachetniejszym wydaniu.

Bibliografia:

1. Rozgryźć dziedzictwo. Podręcznik dobrych praktyk upowszechniania dziedzictwa i edukacji o dziedzictwie kulturowym. Wydawca: Narodowy Instytut Dziedzictwa. Opracowanie: Fundacja Plenerownia. Tekst: Katarzyna Zarzycka. Korekta: Monika Ślizowska. Projekt graficzny i skład: Barbara Łepkowska. Współpraca merytoryczna: Marta Graczyńska, Piotr Idziak, Barbara Łepkowska, Marta Sztwiertnia. Warszawa 2016 r.
2. Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. Tom I. pod red. Tadeusza Pilcha, Warszawa 2003 r.
3. „Dziedzictwo kulturowe – czym jest, dlaczego jest ważne i czy zasługuje na ochronę?”, Joanna Torowska, w: Hejnał Oświatowy 3/171/2018.